

Ungdata 2021

Nøkkeltall og viktige funn for Kåfjord kommune

Prosjektgruppe for barn og unge

Mattis Bårnes, Prosjektleder - barn og unge

Sandra Marita Larsen Holm, Barnevernleder

Kjersti Hovland Rennestraum, Kulturkonsulent

Frank Haugseth, Ungdomskontakt

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	2
2. Utvikling/trenden i Kåfjord	2
3. Jentene i Kåfjord	5
4. Møtesteder for ungdommene	7
5. Bruk av rusmidler	9
6. Oppsummering og anbefalinger fra prosjektgruppa	10
7. Kilder	11

1. Innledning

Ungdata er lokale barne- og ungdomsundersøkelser der skoleelever over hele landet svarer på spørsmål om hvordan de har det, og hva de driver med på fritiden. I Kåfjord har undersøkelsen blitt gjennomført i 2013, 2017 og nå i 2021. Resultater fra undersøkelsen blir brukt som datagrunnlag i forskning, utredninger og andre publikasjoner som omhandler barn og unge, enten direkte eller indirekte. Gjennom flere års deltakelse i Ungdata kan man se positiv og negativ utvikling på ulike felt, enten det gjelder rus, skoletrivsel, mestring og lignende. Undersøkelsen er anonym, den gjennomføres i skoletiden, og det er frivillig å delta.

Etter at prosjektgruppe for barn og unge i Kåfjord mottok rapport fra undersøkelsen for 2021 ble det gjort bestemmelse av gruppa at det skulle skrives et notat (Nord, 2021). Prosjektgruppe for barn og unge har gått igjennom alle tall i undersøkelsen, gjort uttrekk og bestemmelser på tematikk vi ønsker å fremheve. Prosjektgruppa har først og fremst tatt sikte på å trekke ut tall som er bekymringsverdige i stor eller liten grad. Temaene vi fremhever er i flere tilfeller valgt med bakgrunn i at Kåfjord skiller seg ut i sammenligning med nasjonale tall eller tall på fylkesnivå- oftest med negativt fortegn. Dette gjøres ikke for å svartmale situasjonen i Kåfjord- vi har også gode tall å vise til, men det gjøres for å påpeke hva prosjektgruppa mener man bør ha fokus på i arbeid med barn og unge fremover.

Prosjektgruppas mål med dette notatet er å fremheve tall fra undersøkelsen og sette tallene i sammenheng der det er mulig - på en oversiktlig måte for beslutningstakere i kommunen, da først og fremst administrativ og politisk ledelse.

Avgrensninger

Prosjektgruppa ønsker å påpeke at man i dette notatet fremhever resultater fra en undersøkelse med 46 respondenter. Tallgrunnlaget er altså ikke det største, men gir likevel et reelt bilde av Kåfjord, siden de kommunale skolene har 55 elever på ungdomstrinnet. Dette gir en svarprosent på 84% på de kommunale skolene. 95% av respondentene oppgir at de har svart ærlig på spørsmålene, noe som styrker funnene. IK-skolen deltok ikke i undersøkelsen, noe prosjektgruppa ser på som uheldig. Det er viktig at flest mulig svarer på Ungdata-undersøkelsen, og vi håper IK-skolen deltar på neste undersøkelse.

En fare med såpass få respondenter er at utslagene kan bli store på noen spørsmål. Et eksempel er spørsmålet om man kjeder seg på skolen. Her svarer for eksempel 100% av guttene i Kåfjord bekreftende på spørsmålet. I en større kommune er det naturlig å tenke at tallet ville vært noe lavere, selv om man ser høye tall på dette spørsmålet på nasjonalt plan også. Man skal også ta med seg at pandemien kan ha påvirkning på årets resultater – det har vært et annerledes år for ungdommene som har svart på undersøkelsen.

Nasjonale tall er hentet fra Ungdata 2020 (Bakken, 2020 (a)), da rapport for 2021 ikke var publisert ved utforming av notatet. Rapport for 2021 publiseres i november, ifølge Korus Nord. Man bør altså ha i tankene at sammenligningsgrunnlaget nasjonalt, reelt sett kan være annerledes i 2021.

2. Utvikling/trenden i Kåfjord

Lyspunkter

Ungdata-resultatene viser flere positive funn og utviklingstrekk: I 2021 svarer 93% av ungdommene at man har minst én fortrolig venn. Dette sammenliknet med 83 % i 2013. Det er gledelig at 95 og

96% svarer at de alltid, eller som regel, har noen å være sammen med på henholdsvis skolen og fritiden.

93% av respondentene svarer at foreldrene sine pleier å vite hvor de er og hvem de er sammen med, og 96% svarer at foreldrene kjenner de fleste vennene man er sammen med på fritiden. Dette ser prosjektgruppa på som et positivt funn, da man vet at tett oppfølging fra foreldrenes side er positivt for ungdommene. Foreldre er blant de nærmeste til å utøve innflytelse og utgjøre en forskjell. Gode foreldreferdigheter og positive relasjoner i familien er faktorer som kan forebygge og beskytte mot utvikling av vansker og uheldig risikosøkende atferd (Barry & Jenkins, 2007).

Et mindre vektlagt tema, men dog positivt funn, er at ungdommene i Kåfjord ser ut til å føle seg trygge i kommunen om kvelden: 96% opplever det trygt i eget nærmiljø om kvelden. I tillegg er flere ungdommer tilfredse med lokalmiljøet der man bor, sammenliknet med i 2013 og 2017.

Prosjektgruppa vil trekke frem et positivt funn under bruk av ulike helsetjenester det siste året: I Kåfjord rapporterer nesten like mange gutter som jenter at de har vært i kontakt med kommunepsykologen. Prosjektgruppa vil understreke at det *ikke* er positivt at mange ungdommer har behov for dette tilbudet, men fordi man vet at det ofte er gutter som sliter i det skjulte og mindre hyppig oppsøker hjelp, så er det positivt at man har nådd guttene i like stor grad som jentene (BUFDIR, 2021).

Prosjektgruppa ser mange utviklingstrekk under kapitelet rusmidler som må pekes på som negative, men vil dog trekke frem at over 70% av respondentene aldri eller få ganger har smakt på alkohol. I tillegg ligger Kåfjord på snittet hva gjelder prosentandel jenter og gutter som har vært beruset siste året (sammenliknet med statistikken for 10. klassinger på landsbasis).

Negative trender

Uten å ha som formål å skulle fylle hele dokumentet med mindre positive utviklingstrekk, så er det nødvendig å trekke frem også negative trender. Prosjektgruppen har i sin gjennomgang av resultatene fra Ungdata-undersøkelsen bitt seg merke i noen temaer med funn som er ekstra bemerkelsesverdige, noen av disse blir presentert nedenfor.

Kun 54% av jentene i Kåfjord svarer at de er tilfredse med livet sitt, sammenliknet med 80% på landsbasis. For guttene er tallet 82% mot et snitt på cirka 90% nasjonalt. Vi finner ikke statistikk som kan brukes som grunnlag for å si noe om utviklingstrekk for denne indikatoren, men prosjektgruppa mener dette funnet skiller seg ut ved å være langt unna landsgjennomsnittet for jentene, og må derfor nevnes. Dog kan tilfredshet med livet kobles til indikatorer for livskvalitet, som eksempelvis svar på spørsmålet "jeg liker meg selv slik jeg er": Kåfjord scorer lavere her enn for landsgjennomsnittet i 2021. På spørsmålet om hvor vidt ungdommene har følt seg ensom i løpet av den siste uken, svarer 38% i Kåfjord at de er mye eller veldig mye plaget av ensomhet, mot 24% på landsbasis. Dette tallet var 32% i 2017 og har dermed steget. Den gang (2017) ble tallet sammenliknet med andre sammenliknbare kommuner i Nord-Troms, hvor Kåfjord lå på topp.

Prosjektgruppa la videre merke til et stort gap mellom andel av ungdommene i Kåfjord som er svært fornøyd- og svært misfornøyd- med egne foreldre, sammenliknet med resultatene for landet som ett. Man ser også en nedgang i andelen som er tilfreds med egne foreldre, fra 80 og 84% i henholdsvis 2013 og 2017 i Kåfjord, til 74% i 2021.

Prosjektgruppa kommer heller ikke utenom flere funn under kapittelet skole, der *under* halvparten (43%) er litt eller svært fornøyd med skolen de går på. Dette er et negativt utviklingstrekk, da tallet var 53% i 2017. I 2017 skilte resultatene for Kåfjord og på landsbasis 10%, mens for 2021 er avviket 19% (62% på landsbasis). Hva angår svar på spørsmålet “jeg gruer meg til å gå på skolen”, ser vi samme negative utvikling, da 32% i Kåfjord svarte ja på dette i 2017, mens det i 2021 har økt til 41%. Dette sammenliknet med en utvikling fra 23 til 24% nasjonalt. På spørsmålet “jeg trives på skolen” er kun 76% enige i dette i 2021. På landsbasis er tallet 91%. For 4 år siden var 81% av Kåfjord-responentene enige i dette, den gang mot 91% på landsbasis. Også av Nord-Troms kommunene kom Kåfjord dårligst ut på denne indikatoren, da resultatene fra 2017 ble sammenliknet. Vi ser også at svært mange kjeder seg på skolen, og en negativ utvikling hva angår prosentandel av elever på ungdomstrinnet som har skulket skolen minst én gang i løpet av siste året: fra 2013 til 2021 er økningen på 27%.

Prosjektgruppa vil også uttrykke bekymring for funn under kapittelet framtid: Kun 59% av Kåfjord-ungdommen svarer at de tror de vil leve et godt og lykkelig liv, sammenliknet med 70% på landsbasis. Til tross for at dette er en økning fra 53% i 2017, så er det likevel en nedgang fra resultatet i 2013 som var 61%. Nedgangen på landsbasis fra 2017 til 2021 var kun 1%. Igjen er forskjellene mye mindre i rapporten som skiller distrikts- og sentral-Norge, hvor det kun skiller 1% på 2021-resultatene. Det betyr at funnet ikke nødvendigvis er et fellestrekk for distriktskommuner. Vi ser også at hele 38% av guttene svarer at de tror de vil bli arbeidsledige en gang i fremtiden.

I Kåfjord svarer 54% at de vanligvis bruker mer enn 4 timer foran en skjerm utenom skolen. På landsbasis er tallet 37%. Det er en stor økning i skjermbruk utenom skolen fra 2017 til 2021 blant Kåfjord-ungdommen. Vi vet at pandemien kan ha ført med seg dette som et resultat av mye tid hjemme og uten fysisk kontakt med andre, men prosjektgruppa mener likevel dette er noe å notere seg- ikke minst for å se på hvilke plattformer ungdommene i dag holder til. Videre kan det se ut som ungdommene prioriterer skjerm foran eksempelvis tid brukt i organisasjoner, lag og klubber: fra 2017 til 2021 har andelen ungdommer som er med i en av de ovenfornevnte gått ned fra 62% til 49%.

Sammenliknet med landsgjennomsnittet trener Kåfjord-ungdom lite. Dette ser vi blant annet når vi sammenlikner funnene på spørsmålet “hvor ofte er du så fysisk aktiv at du blir andpusten eller svett?” Hele 25% rapporterer videre at de 0 av 7 dager den siste uka har vært i aktivitet som fører til svette eller at man er andpusten. Dette er funn som bør ses i sammenheng med funn som går på psykiske og fysiske helseplager, da man vet hvor viktig fysisk aktivitet er for psykisk og fysisk helse (FHI, 2019).

Vi ser flere uheldige utviklingstrekk relatert til helse blant ungdommene i Kåfjord: i 2017 rapporterte 14% av respondentene at de i løpet av de siste sju dagene har hatt mange psykiske plager. I 2021 er tallet 19%. Vi ser også at færre ungdommer i Kåfjord er fornøyd med egen helse sammenliknet med resten av landet. Det er også en markant økning fra 11 til 21% for elever som har bruker reseptfrie smertestillende ukentlig eller daglig.

Under kapitelet rusmidler ser prosjektgruppa seg nødt til å peke på flere funn; Grafen som sammenlikner resultatene for 2013, 2017 og 2021 over andel ungdom som har vært beruset på alkohol i løpet av det siste året, har økt fra 1/10 i 2017 til 1/4 i 2021- altså fra 11 til 24%. Vi ser vi samme ugunstige utvikling for prosentandel som har prøvd hasj og/ eller marihuana/ blitt tilbudt hasj og/ eller marihuana sammenliknet med 2013- og 2017- tall: Fra 0 % prøvd i 2013 og 2017 og fra 5 og 8 % blitt tilbudt i 2013 og 2017, til 2 % prøvd og 16 % blitt tilbudt i 2021. Videre henvises det til kapittel 5 for flere funn innenfor dette temaet.

Avslutningsvis er det også noen negative tendenser under kapitlet vold og trakassering. Prosjektgruppa ønsker å belyse: 22% av Kåfjord-respondentene svarer de blir mobbet minst én gang hver 14. dag- her definert som plaging, trusler eller utfrysning- sammenliknet med 8% på landsbasis. Dette er en økning på 11%, altså en dobling, fra 2017. Landsgjennomsnittet har holdt seg stabilt.

3. Jentene i Kåfjord

I undersøkelsen for 2021 ser man dessverre flere bekymringsfulle resultater for jentene i Kåfjord. Derfor har vi valgt å fremheve jentene i et eget kapittel. Noen av kjønnsforskjellene kan man se på både regionalt og nasjonalt plan også, men som man kan se av uttrekkene under har Kåfjord noen tall som stikker seg ut som spesielt bekymringsverdige.

Uttrekk fra Ungdata 2021 - Jentene i Kåfjord, Troms og Finnmark og nasjonalt			
Kategori	Kåfjord	Troms og Finnmark	Nasjonalt (2020)
Seksuell trakassering	*%	17%	25%**
Tilfreds med livet sitt	54%	72%	81%
Følt seg nyttig	25%	32%	39%***
Fornøyd med skolen	39%	55%	61%
Tro på et lykkelig liv	48%	60%	67%
Blitt mobbet siste 14. dagene	18%	9%	8%
Skulket minst en gang det siste året	46%	37%	25%
Brukt reseptfrie smertestillende siste uke eller daglig	30%	26%	22%

*Tall sensurert av hensyn til anonymisering

** Tallgrunnlag fra videregående skole

***Tallgrunnlag kombinert fra videregående skole og ungdomsskole

Seksuell trakassering

En betydelig andel av jentene i Kåfjord har svart bekræftende på at de det siste året har opplevd å bli befølt på en seksuell måte, mot sin vilje. Snittet for Troms og Finnmark er på 17% for jentene. Grunnet få respondenter er tallet sensurert, men vi ligger altså høyere enn fylkes-snittet på dette spørsmålet. I undersøkelsen er spørsmålet formulert på en slik måte at tallet representerer uønsket seksuell oppmerksomhet. Man kan altså ikke justere for legitime/ønskede former for seksuell kontakt her. Man kan heller ikke si noe om hvem jentene har hatt disse opplevelsene med, da spørsmålet ikke avgrenser i forhold til alder på den de har mottatt uønsket oppmerksomhet fra.

Livskvalitet

Når det kommer til livskvalitet svarer kun 54% av jentene at de er tilfredse med livet sitt, sammenliknet med fylkessnittet på i overkant av 70% for jentene. Om man ser videre på spørsmålene i kapitlet som omhandler livskvalitet kan man se at Kåfjord ikke skiller seg ut i nevneverdig grad (sammenliknet med tall fra Troms og Finnmark) på flere av spørsmålene, til tross for at kun 54% sier seg fornøyd med livet sitt. For eksempel svarer 61% av jentene bekræftende på utsagnet "Jeg liker meg selv slik jeg er". Fylkessnittet ligger her på 60% for jentene. Av de mer ytterliggående tallene ser man at kun 25% av jentene i Kåfjord oppgir at de den siste uka har følt seg nyttig, hele tiden eller ofte.

Skole

Om man er tilfreds eller ikke med livet sitt er et bredt spørsmål. Siden ungdommene tilbringer mye av sin tid på skolen er det naturlig å trekke frem at kun 39% av jentene er fornøyd med skolen de går på, mot 50% hos guttene. I Troms og Finnmark ligger tallet for jentene på i overkant av 55%. 44% av jentene oppgir at de ofte gruer seg til å gå på skolen. Å grue seg til å gå på skolen kan selvsagt henge sammen med naturlige faktorer, som for eksempel at man gruer seg til en prøve, eller til å stå opp tidlig og lignende. Samtidig kan man grue seg grunnet mobbing, uønsket seksuell oppmerksomhet, ensomhet m.m.

Man skal også ta med seg at 79% av jentene svarer bekreftende på at de trives på skolen. Hva ungdommene legger i å trives på skolen, kontra å være fornøyd med skolen kan ha ulike forklaringer.

46% av jentene oppgir at de har skulket skolen minst én gang det siste året, langt over det nasjonale snittet på 25%, samt over våre nabokommuner, med unntak av Skjervøy kommune, der tallet er på 49%. Nord-Troms ligger generelt høyt på denne statistikken, med unntak av Nordreisa som ligger på det nasjonale snittet. Tidstrenden i forhold til skulking er også sterkt oppadgående for Kåfjord da tallet for begge kjønn var på 24% i 2017.

Det skal påpekes at undersøkelsen ikke svartmaler skolesituasjonen for Kåfjord-ungdommen sammenlignet med snittet i Troms og Finnmark. På mange spørsmål ligger kommunen på snitt. 77% av jentene svarer bekreftende på utsagnet "lærerne bryr seg om meg", noe som er rett under fylkessnittet på 83%. Likevel mener prosjektgruppa at skolen er en helt avgjørende arena for ungdommenes livskvalitet, og at kommunen derfor bør ta bekymringsfulle tall i denne kategorien på alvor. Ungdommene bruker mye av tiden sin på skolen, og man kan også anta at skolen er eneste sosiale arena for noen ungdommer, noe som gjør den desto viktigere for akkurat disse personene. God trivsel på skolen er dermed en avgjørende faktor for ungdommenes livskvalitet.

Troen på et lykkelig liv

Kun 48% av jentene svarer at de tror de vil få et godt og lykkelig liv, mot det nasjonale jente-snittet på 67%. At 74% av jentene tror de vil fullføre videregående skole kan ses på som en positiv motvekt til førstnevnte statistikk. En av de mest sentrale målsettingene i norsk utdanningspolitikk er sosial utjevning, og fullført videregående utdanning er et svært viktig virkemiddel i målsettingen. Det er også statistisk påvist at egen tro på at man fullfører videregående skole øker etter at man faktisk har påbegynt videregående utdanning.

54% av jentene tror de vil ta utdanning på universitet eller høgskole, mot det nasjonale jente-snittet på 68%.

Mobbing

Når det kommer til mobbing, har Kåfjord det dårligste resultatet i Nord-Troms. 22% av elevene oppgir at de blir utsatt for plaging/trusler/utfrysning av andre unge på skolen eller i fritida. Nærmeste kommune i Nord-Troms er Balsfjord som har 14% som resultat. Det nasjonale snittet ligger på 8%, et tall som både Nordreisa og Lyngen ligger godt under, med henholdsvis 5% og 2%. Når det kommer til kjønnsforskjeller oppgir 18% av jentene at de blir utsatt for plaging, trusler eller utfrysning av andre unge på skolen eller i fritida, minst hver 14. dag. Her er problemet størst hos guttene, som har et resultat på 29%. Undersøkelsen viser altså bekymringsverdige tall, for begge kjønn.

Bruk av reseptfrie legemidler

Når det kommer til helse-kategorien oppgir 30% av jentene i Kåfjord at de bruker reseptfrie smertestillende ukentlig eller daglig. Bruk av reseptfrie legemidler som paracetamol og ibux er noe man ser bekymringsfullt på, også nasjonalt, og da spesielt blant jentene. I en masteroppgave fra UIT, av Randi Bendiksen, blir det vist til "en økende tendens til å velge en hurtig løsning på dagligdagse problemer, på grunn av økt tidspress både når det gjelder foreldre for sine barn, og ungdom som

velger løsningen for seg selv". Videre blir begrepet "sosial medikasjon" brukt, dvs. Medisinering uten vanlig indikasjon på smerter, som for eksempel mot uro og ubehag. Videre sies det at det kan "være nødvendig å bevisstgjøre både foreldre og ungdommer selv, gjennom økt kunnskap om riktig bruk og mulige farlige konsekvenser, men samtidig gi gode alternativer til behandling" (Bendiksen, 2018).

4. Møtesteder for ungdommene

Om møteplasser

Fra et samfunnsperspektiv tjener etablering av møteplasser for ungdom to vesentlige funksjoner, - samfunnsbygging og forebygging.

- Møteplasser for ungdom, som organiserte fritidstilbud, skal på det grunnleggende nivå virke inkluderende, dette har vært en bevisst strategi i norsk statlig ungdomspolitikken siden 1945 (Fauske, Vestby, & Carlsson, 2009). Offentlige fritidstilbud skal sikre tilhørighet og deltakelse i lokalmiljøet, bidra til at tiden som er til overs etter skole og jobb fylles med innhold og mening, og videre kultiverer demokratisk dannelse og læring.
- Tilpassede arenaer hvor ungdom kan møtes har en påvist positiv effekt på deres helse, hvor sosialisering, inkludering, mestring og trivsel er vesentlige faktorer. Etablering av møteplasser for ungdom er som sådan en sentral innsatsarena for folkehelsearbeid rettet mot barn og unge (Helsedirektoratet, 2017).
- Møteplasser og organiserte fritidstilbud skal samtidig virke forebyggende mot uønsket adferd - for eksempel på det som ofte omtales som «tradisjonelle» ungdomsproblemer som rus, kriminalitet og gjengdannelse. Ensomhetsproblematikk, mobbing og psykisk helse er en samtidig utfordring for ungdommer hvor møteplasser er tenkt som et forebyggende tiltak (Meld. St. nr. 19, 2014-2015; Helsedirektoratet, 2014).

Med bakgrunn i disse premisene har omfang, kvalitetsvurdering og hyppighet i bruk av møteplasser, eksempelvis kulturtilbud, fritidsklubber og skole, jevnlig blitt publisert som en del av Ungdata-undersøkelsene.

Møteplasser i Kåfjord

En av de viktigste plassene for sosialt samvær er skolen. I dag er situasjonen i Kåfjord slik at ungdommene er jevnt fordelt over flere små tettsteder med hver sin ungdomsskole, - med et lavt antall elever i hver klasse og reisevei mellom bygdene som krever transport. Dette kan lede til at ungdommer havner i sosialt utsatte posisjoner, om man opplever mobbing eller annen form for utenforskap. Med dette som bakteppe er det desto viktigere å ha et rikt utvalg av fritidsaktiviteter og møteplasser som kan kompensere for den spredte skolestrukturen.

Nøkkeltall for møteplasser i Ungdata 2020-2021:

Uttrekk fra Ungdata 2021 - Kåfjord, Troms og Finnmark og nasjonalt			
Kategori	Kåfjord	Troms og Finnmark	Nasjonalt (2020)
Fornøyd med skolen du går på	43%	59%	62%
Synes tilbudet av idrettsanlegg i nærområdet er bra	64%	64%	71%
Synes tilbudet av lokaler for å treffe andre unge på fritida er bra	66%	38%	51%
Synes at kulturtilbudet er bra	24%	53%	58%
Er med i organiserte fritidsaktiviteter	49%	55%	64%
Har deltatt i et idrettslag siste måned	44%	56%	62%
Har vært i en fritidsklubb siste måned	50%	19%	31%

Ut fra tallene kan vi se at ungdommene i Kåfjord, i forhold til landssnittet, er mindre fornøyd med skolen de går på og kulturtilbudet. Man ser også at deltakelsen på organisert fritidsaktivitet og i idrettslag er lavere. De melder samtidig at tilbudet av lokaler for å treffe andre unge på er noe som de er tilfreds med. Samt at 50% melder at de har vært i en fritidsklubb i løpet av den siste måneden - noe som er et særdeles godt tall sett opp mot snittet for fylket. Tidstrenden er at kulturskole og breddeidretten opplever frafall fra ungdomstiden, det er derfor nødvendig å fange disse opp med andre attraktive tilbud.

Ungdata differensierer ikke mellom bygdene, så man kan ikke se i hvilke områder tiltakene er virkningsfulle. Generelt kan det likevel fastslås at det fortsatt er behov for tilbud som kan stimulere til møter på tvers av bygdene, dette er noe som går frem fra ungdommers egne ønsker i kommunen. For å motvirke utenforskap og isolasjon er det også viktig og fange opp de som ikke benytter seg av de allerede etablerte tilbudene.

Ungdomskulturen i Norge er i forandring. Dette går også frem i Ungdata, - ungdom sosialiserer digitalt i større grad enn tidligere og har en økende deltakelse i skjermbaserte aktiviteter, dette er en trend vi også ser i Kåfjord.

Uttrekk fra Ungdata 2021 - Kåfjord, Troms og Finnmark og nasjonalt			
Kategori	Kåfjord	Troms og Finnmark	Nasjonalt (2020)
Bruker minst tre timer daglig foran en skjerm	79%	79%	64%
Bruker minst to timer daglig på elektroniske spill	48%	51%	42%
Bruker minst to timer daglig på sosiale medier	66%	54%	44%

Tidstrenden i Kåfjord kommune viser at fra 2017 til 2021 har prosentandelen av elevene som er med i en organisasjon, klubb eller lag gått ned 17%, mens andelen av elevene som bruker mer enn tre timer daglig foran en skjerm har gått opp 17%. Deler av forklaringen kan ligge i Covid-pandemiens utbrudd, men trenden strekker seg lengre tilbake i tid (Medietilsynet, 2020). Det er derfor et behov for å styrke rekrutteringen ved de eksisterende møteplassene og tilpasse seg til utviklingen med å etablere nye møteplasser tilpasset en ungdomskultur i forandring.

5. Bruk av rusmidler

Ungdata-undersøkelsen for 2021 viser en økning på flere av spørsmålene som omhandler bruk av tobakk og rusmidler.

Uttrekk fra Ungdata 2021 - Kåfjord, Troms og Finnmark og nasjonalt			
Kategori	Kåfjord	Troms og Finnmark	Nasjonalt (2020)
Har vært beruset på alkohol i løpet av det siste året	24%	15%	13,3%
Røyker ukentlig eller daglig	7%	1,7%	2,3%
Snuser ukentlig eller daglig	9%	4,2%	3,5%
Har blitt tilbudt hasj eller marihuana det siste året	16%	13,3%	16%

Andelen Kåfjordungdom som har vært beruset siste år, som bruker snus og som har blitt tilbudt hasj/marihuana det siste året har økt. Tabellen ovenfor viser at Kåfjord ligger over fylkessnittet når det gjelder beruselse, røyking, snus og tilbud om hasj eller marihuana. I forhold til landsgjennomsnittet scorer Kåfjord høyere på spørsmål som omhandler beruselse, røyking og snusbruk, men likt på prosentandelen som har blitt tilbudt hasj eller marihuana det siste året.

Uttrekk fra Ungdata 2013, 2017 og 2021 - Kåfjord			
Kategori	2013	2017	2021
Har vært beruset på alkohol i løpet av det siste året	17%	11%	24%
Røyker ukentlig eller daglig	0%	0%	7%
Snuser ukentlig eller daglig	5%	3%	9%
Har blitt tilbudt hasj eller marihuana det siste året	5%	8%	16%

Den generelle utviklingstrenden i Norge er at antall røykere går ned. Likevel har antall ungdomsskoleelever i Kåfjord som røyker, økt fra 2017 til 2021. I 2017 var tallene så gode at Kåfjord kom best ut av Nord-Troms kommunene da man sammenliknet tallene for røyk, snus og alkohol. I 2021 ser tendensen ut til å ha snudd, da Kåfjord ligger godt over landsgjennomsnittet hva angår antall som røyker og snuser ukentlig eller daglig. Vi ser videre at Kåfjord ligger godt *under* landsgjennomsnittet – med 23% og 18% - hva angår ungdom som aldri har prøvd henholdsvis røyk og snus- tallene nasjonalt, som er henholdsvis 78 og 79 %. Videre svarer 24% av ungdommene at de har røykt før, men sluttet, og 15% svarer at de har snust før, men sluttet- sammenliknet med 7 og 6% på landsbasis. I Ungdataundersøkelsen får ungdommene også spørsmål om regler hjemme angående bruk av alkohol. Her har 20% av guttene og 26% av jentene svart at de får lov til å bruke alkohol når de blir 16 år.

Det registreres en oppadgående trend når det kommer til hvor vanlig det er at ungdomsskoleelever blir tilbudt hasj eller marihuana. På dette spørsmålet skiller ikke Kåfjord seg like mye ut fra fylkessnittet og vi ligger akkurat på det nasjonale gjennomsnittet for elever i ungdomsskolen. Det har likevel vært en økning i hvor vanlig det er å bli tilbudt hasj eller marihuana når man går på ungdomsskolen. Prosjektgruppa har vært i kontakt med politiet for å høre om de ser endringer i tilbud/etterspørsel, samt bruk av hasj/marihuana. Politiet sier at det virker som om tilgangen på rusmidler har blitt enklere og at sosiale medier kan ha noe med dette å gjøre.

Prosjektgruppa har også sett på svarene i BTI-undersøkelsen opp mot Ungdata-rapporten; I BTI-undersøkelsen stilles det spørsmål om barn og unge med et problematisk forhold til rusmidler. På spørsmål om i hvilken grad den enkelte ansatte klarer å identifisere barn og unge som har et problematisk bruk av rusmidler, er det 21% som svarer "Ikke relevant". Videre svarer 17% "ikke relevant" på spørsmål om de vet hvem man skal kontakte ved bekymring for barn eller unges forhold til rusmidler. I ungdomstiden tester flere unge ulike rusmidler, hvilket forsterker viktigheten av at voksne kan fange opp, og melde ifra om ungdom man mistenker har et problematisk forhold til rusmidler. Alle som har svart på undersøkelsen jobber innenfor forvaltningen, og har dermed opplysningsplikt til barneverntjenesten ved bekymring omkring barn/ungdom som ruser seg.

6. Oppsummering og anbefalinger fra prosjektgruppa

Det er vanskelig å tolke sammenhenger på en nøyaktig måte ut ifra én enkelt undersøkelse, som Ungdata. Likevel mener prosjektgruppa at man kan se flere bekymringsverdige tegn på at ungdommene i Kåfjord definitivt kunne hatt det bedre. Dette ser man både i sammenheng med nasjonale og regionale resultater, både for den siste Ungdata-rapporten og de foregående som er gjennomført i Kåfjord.

Som prosjektgruppe ser vi ikke belegg for å komme med sterke anbefalinger basert på én enkelt Ungdata-rapport, men vi ønsker å oppfordre til videre diskusjon blant våre folkevalgte basert på tallene som legges frem. Det er vanskelig å rette pekefinger mot for eksempel skolen, eller andre tjenester eller personer i kommunen. Likevel må det nevnes at ungdommene tilbringer store deler av sin tid på skolen, og at denne arenaen dermed blir svært viktig for generell livskvalitet og trivsel. Som nevnt tidligere kan skolen være den eneste sosiale arenaen for noen ungdommer, og da sier det seg selv at god trivsel på skolen er svært viktig å lykkes med.

Prosjektgruppa vil derfor løfte frem viktigheten av mulighet til medvirkning fra ungdommene når det kommer til Kåfjords skolestruktur. Tematikken går igjen flere steder i innbyggerundersøkelsen, som nylig er gjennomført. Vi mener det kunne være interessant og viktig om kommunen gjennomfører en kartlegging der ungdomstrinnet deltar, kanskje også elever fra videregående skole. I tillegg til skolestruktur mener prosjektgruppa at sosiale møtesteder og fritidstilbud bør være en del av en slik kartlegging. På denne måten vil man kunne dekke arenaer som er aktuelle for ungdommenes trivsel, og dermed styrke kommunens beslutningsgrunnlag for fremtidige avgjørelser som angår kommunens ungdommer.

Uansett om en slik kartlegging skal gjøres eller ikke, er det prosjektgruppas klare mening at man bør se på tallene i undersøkelsen som troverdige. Dette fordi 95% av respondentene oppgir at de har svart ærlig på Ungdata-undersøkelsen, samt at prosjektgruppa gjennom sine møter med kommunens ungdommer erfarer samsvar med flere funn som fremheves i dette Ungdata-notatet.

7. Kilder

- Fauske, H., Vestby, G., & Carlsson, Y. (2009). *Ungdoms fritidsmiljø. Ungdom, demokratisk deltakelse og innflytelse: Utredning fra ekspertgruppe nedsatt av Barne- og likestillingsdepartementet januar 2008*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet. Retrieved from <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barn-og-ungdom/utredning-om-ungdoms-fritid/ungdoms-fritidsmiljo.pdf>
- Helsedirektoratet. (2017). *Program for folkehelsearbeid i kommunene*. Oslo: Helsedirektoratet. Retrieved from <https://www.helsedirektoratet.no/tema/folkehelsearbeid-i-kommunen>
- Meld. St. nr. 19 (2014-2015). (2015). *Folkehelsemeldingen. Mestring og muligheter*. . Helse- og omsorgsdepartementet. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Helsedirektoratet. (2014). *Psykisk helse og trivsel i folkehelsearbeidet*. Oslo: Helsedirektoratet. Retrieved from <https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/psykisk-helse-og-trivsel-i-folkehelsearbeidet/>
- Medietilsynet. (2020). *Barn og medier 2020: En kartlegging av 9-18-åringers digitale medievaner*. Fredrikstad: Medietilsynet.
- Barry, M. M., & Jenkins, R. (2007). *Implementing mental health promotion*. Edinburgh: Churchill Livingstone.
- BUFDIR. (2021). *Bruk av helsetjenester i et kjønnsperspektiv*. Retrieved from https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/kjonnlikestilling/Helse_og_kjonn/Helsetjenester/
- FHI. (2019). *Helseeffekter av fysisk aktivitet*. Retrieved from <https://www.fhi.no/ml/aktivitet/helseeffekter-av-fysisk-aktivitet/#fysisk-aktivitet-gjennom-hele-livsloepet>
- Bakken, A. (2020 (b)). *Ungdata. Ung i Distrikts-Norge*. Oslo: NOVA, OsloMet.
- Bakken, A. (2020 (a)). *Ungdata. Nasjonale resultater*. Oslo: NOVA, OsloMet.
- KORUS Nord. (2017). *Ungdata i Nord-Troms*. Helsedirektoratet, Narvik.
- Bendiksen, R. (2018). *Bruk av reseptfri smertestillende midler - et jentefenomen? Forekomst i bruk av reseptfrie smertestillende midler blant ungdom i videregående skole; en studie av faktorer av betydning for ukentlig til daglig bruk* UiT Norges arktiske universitet.